

UZASADNIENIE

Zgodnie z obowiązującym art. 358 § 1 ustawy – Kodeks cywilny (K.c.), wszelkie zobowiązania pieniężne na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie, mogą być wyrażone tylko w pieniądzu polskim. Przepis ten powszechnie jest znany jako zasada walutowości i ma charakter iuris cogentis, przez co jego naruszenie skutkuje nieważnością czynności prawnej (art. 58 § 1 K.c.).

Z powyższym przepisem K.c. pozostaje w ścisłym związku przepis art. 9 pkt 15 ustawy – Prawo dewizowe, zgodnie z którym zawieranie umów oraz dokonywanie innych czynności prawnych, powodujących lub mogących powodować dokonywanie w kraju rozliczeń w walutach obcych, a także dokonywanie w kraju takich rozliczeń, podlega ograniczeniom. Ograniczenia te nie mają jednak zastosowania do przypadków, w których czynności te są dokonywane w obrocie dewizowym z zagranicą, a także między nierezydentami oraz między rezydentami będącymi osobami fizycznymi nieprowadzącymi działalności gospodarczej. Powyższe wyjątki od ograniczeń określonych w art. 9 pkt 15, będące jednocześnie wyjątkami od zasady walutowości, zostały określone w art. 9 pkt 15 lit. a-c.

Poza tymi ustawowymi wyjątkami odstępowanie od ograniczeń w dokonywaniu obrotu walutami obcymi w kraju i tym samym od zasady walutowości jest możliwe także na podstawie rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 4 września 2007 r. w sprawie ogólnych zezwoleń dewizowych (Dz. U. Nr 168, poz. 1178), w zakresie i na warunkach określonych w § 3-11 tego rozporządzenia.

Wyjątki wynikające zarówno z ustawy – Prawo dewizowe, jak i z ww. rozporządzenia nie dopuszczają jednak wszystkich transakcji między rezydentami, w wyniku których rozliczenie może następować w walutach obcych. W szczególności zaś nie obejmują transakcji zawieranych przez rezydentów w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej. Z przepisów ustawy – Prawo dewizowe oraz przepisów wyżej powołanego rozporządzenia wynika, że nieuwzględnione w nich transakcje, w rezultacie

których dochodzi do rozliczeń między rezydentami na terytorium kraju w walutach obcych, wymagają uzyskania indywidualnego zezwolenia dewizowego udzielanego przez Prezesa Narodowego Banku Polskiego w drodze decyzji administracyjnej.

Obowiązująca regulacja wprowadza zróżnicowanie praw rezydentów – osób fizycznych nieprowadzących działalności gospodarczej oraz tych samych rezydentów, którzy prowadzą działalność gospodarczą i w zakresie tej działalności dokonują rozliczeń w walutach obcych. W szczególności po przystąpieniu Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej, w sytuacji gdy wiele norm obowiązującego w Polsce prawa zawiera różne wielkości wyrażone w euro, utrzymanie aktualnej regulacji w obecnym brzmieniu dla przedsiębiorców, a w szczególności dla eksporterów, wydaje się całkowicie niezrozumiałe.

Dla wielu przedsiębiorców dokonujących transakcji w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej rozliczanie w walutach obcych jest znacznie korzystniejsze niż rozliczanie w złotych, ponieważ pomaga w ograniczeniu ryzyka kursowego występującego w eksporcie. Ograniczenie ryzyka kursowego wpłynie korzystnie na zwiększenie konkurencyjności eksporterów na rynkach Unii Europejskiej. Obecny obowiązek uzyskiwania indywidualnego zezwolenia dewizowego osobno w przypadku każdej transakcji stanowi istotne utrudnienie w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej.

Projektowana ustawa o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz ustawy – Prawo dewizowe ma zapewnić zniesienie wyżej wskazanych ograniczeń. W tym celu w projekcie zamiast zasady walutowości proponuje się zamieszczenie w art. 358 K.c. normy o możliwości spełnienia świadczenia w Rzeczypospolitej Polskiej w walucie obcej. Dotychczasowa treść § 1 w art. 358 K.c. w ostatnim czasie nie miała bowiem praktycznie własnej treści normatywnej, wskazywała tylko na istnienie wyjątków przewidzianych w ustawie i do tego wprowadzała w błąd co do relacji między „zasadą” walutowości a wyjątkami od niej.

W związku z proponowaną zmianą za zasadne uznaje się przywrócenie reguły wzorowanej na art. 211 Kodeksu zobowiązań (K.z.). Usunie to rozbieżności w orzecznictwie; poglądy doktryny też są zresztą niejednolite. Zgodnie

z proponowanym przepisem, w przypadku gdy zobowiązanie pieniężne jest wyrażone w walucie obcej, dłużnik będzie mógł spełnić świadczenie w walucie polskiej, o ile ustawa, orzeczenie sądowe lub czynność prawna nie zastrzegają zapłaty w walucie obcej. Istnienie takiego zastrzeżenia mogłoby być ustalane w drodze wykładni (nie musiałyby ono być wyraźne), natomiast ważne jest to, że zastrzeżenie ma się odnosić do zapłaty. Pozwala to odróżnić dwa elementy treści czynności prawnej. Pierwszy to określenie wysokości świadczenia, które może nastąpić przy użyciu dowolnej waluty, drugi to określenie sposobu zapłaty – tu obowiązywałby nowy art. 358 § 1 K.c. pozwalający płacić w złotych dług, którego wysokość określono w walucie obcej, chyba że klauzula umowna (lub inne źródło zobowiązania) nakazuje spełnienie świadczenia przy użyciu waluty obcej. Takie rozwiązanie zawiera w sobie także regulację walutowych klauzul waloryzacyjnych (a to najczęściej stosowany rodzaj tych klauzul), które w istocie polegają właśnie na określeniu w walucie obcej wysokości świadczenia pieniężnego spełnianego w złotych.

Konsekwencją wprowadzenia reguły umożliwiającej przeliczanie świadczeń w walutach obcych na złote powinno być określenie sposobu tego przeliczania (wskazanie kursu waluty) w razie braku odpowiedniego postanowienia w umowie. Dopuszczalne są tu dwie możliwości – odesłanie do zwyczaju (jak w art. 41 ust. 2 Prawa wekslowego) lub ustanowienie metody przeliczania w ustawie. Projekt proponuje to drugie – wskazanie jako właściwego (w braku regulacji w umowie czy innym źródle zobowiązania) średniego kursu NBP z dnia wymagalności długu.

Wskazane jest też przyznanie wierzycielowi upoważnienia do odmiennego określenia daty, z której kurs posłuży do przeliczenia wysokości świadczenia w razie zwłoki dłużnika (jak w dawnym art. 211 § 3 K.z. i w obowiązującym cały czas art. 41 ust. 1 zdanie 2 Prawa wekslowego). W razie dużych wahań kursu waluty, w której wyrażono świadczenie, istnieje bowiem niebezpieczeństwo, że dłużnik będzie zainteresowany w opóźnianiu płatności. Jeżeli bowiem przeliczenie zostaje dokonane na dzień wymagalności, a kurs waluty obcej rośnie, dłużnik posiadający tę walutę zyskuje na zwłoce, a traci wierzyciel, który w chwili zapłaty nie będzie mógł za uzyskaną sumę w złotych nabyć tej ilości waluty obcej, na jaką opiewała umowa. Przy znacznej zmianie kursu waluty straty wierzyciela nie zrekompensują mu odsetki ustawowe za opóźnienie.

Konsekwencją proponowanych zmian w art. 358 K.c., sprowadzających się do zastąpienia zasady walutowości normą dopuszczającą ustalenie i spełnianie na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej świadczeń w walutach obcych, jest przewidziane w projekcie uchylenie art. 9 pkt 15 ustawy – Prawo dewizowe.

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Cel wprowadzenia ustawy

Celem wprowadzenia ustawy jest zapewnienie swobody w zakresie zaciągania oraz wykonywania zobowiązań w walutach obcych w stosunkach między krajowymi podmiotami, w miejsce obecnych przepisów, z których wynika z jednej strony zasada walutowości (art. 358 K.c.), a z drugiej strony liczne wyjątki od tej zasady określone w prawie dewizowym.

Celem wprowadzenia ustawy jest także uregulowanie w Kodeksie cywilnym, w miejsce zasady walutowości, stosunków cywilnoprawnych między wierzycielem i dłużnikiem w zakresie wykonywania zobowiązań pieniężnych zaciągniętych w walutach obcych.

2. Projektowana ustawa nie zawiera przepisów technicznych, a zatem nie kwalifikuje się do procedury notyfikacji zgodnie z przepisami rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie sposobu funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych.

Projektowana ustawa nie wymaga przedłożenia właściwym instytucjom i organom Unii Europejskiej lub Europejskiemu Bankowi Centralnemu w celu uzyskania opinii, dokonania konsultacji albo uzgodnienia.

3. Podmioty, na które oddziałuje nowelizacja

Projektowana ustawa, przez przewidziane w niej zmiany w Kodeksie cywilnym i Prawie dewizowym, będzie oddziaływała na wszystkie podmioty dokonujące wyboru waluty w stosunkach prawnych (umownych). Podstawą wyboru waluty będzie swoboda wynikająca z braku w Kodeksie cywilnym oraz Prawie dewizowym ograniczeń w zakresie wyrażania i wykonywania zobowiązań w walutach obcych. Obecnie podstawę taką stanowią liczne wyjątki od zasady walutowości przewidziane w prawie dewizowym.

4. Konsultacje społeczne

Projekt został przedłożony do zaopiniowania Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego, Krajowej Radzie Sądownictwa, Narodowemu Bankowi Polskiemu, Związkowi Banków Polskich, Konfederacji Pracodawców Polskich, Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych, Krajowej Izbie Gospodarczej, Business Centre Club, Stowarzyszeniu Sędziów Polskich „Iustitia”, Krajowej Radzie Radców Prawnych, Naczelnej Radzie Adwokackiej.

W toku konsultacji uwagi do projektu zgłosił Narodowy Bank Polski. W przedstawionym stanowisku został wyrażony pogląd, że Narodowy Bank Polski skłania się do utrzymania dotychczasowych rozwiązań prawnych regulujących system rozliczeń między podmiotami gospodarczymi – rezydentami. Zwrócono ponadto uwagę, że przyjęcie przedłożonego projektu ustawy może stwarzać zagrożenie osłabienia efektywności mechanizmu transmisji impulsów pieniężnych NBP do gospodarki, przejawiające się obniżeniem krótko- i średniookresowego wpływu banku centralnego na sferę realną i inflację.

Sąd Najwyższy w swoim stanowisku zauważył, że w aktualnych warunkach społeczno-ekonomicznych rygoryzm w zakresie podporządkowania się idei ochrony pieniądza krajowego i w nie mniejszym stopniu zasadzie walutowości musi być traktowany jako sprzeczny z regułami obrotu gospodarczego. Temu zapatrywaniu daje wyraz ustawodawca, eliminując z obrotu prawnego przepis § 2 art. 358 K.c. i łagodząc przepisy prawa dewizowego. Również w orzecznictwie Sądu Najwyższego zarysowała się wyraźna tendencja w kierunku liberalizacji omawianych zasad. Tendencja ta, zdaniem Sądu Najwyższego, dostatecznie przekonuje o celowości proponowanych zmian.

W opinii Krajowej Izby Gospodarczej ryzyko walutowe jest jedną z istotnych barier rozwoju przedsiębiorców i ich funkcjonowania na rynku europejskim, stąd projekt znoszący restrykcyjną zasadę walutowości polskiej stanowi krok w dobrym kierunku.

Związek Banków Polskich wyraził opinię, że projektowana ustawa zawiera uregulowania oczekiwane przez wielu uczestników rynku, stąd zmianę uznaje za oczekiwaną i właściwą.

Krajowa Rada Sądownictwa zaopiniowała projekt regulacji bez uwag.

5. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw

Projektowana ustawa nie będzie miała większego wpływu na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, gdyż zdecydowana większość rozliczeń między przedsiębiorcami oraz w obrocie konsumenckim będzie dokonywana, tak jak obecnie, w walucie polskiej.

Projektowana ustawa nie będzie miała wpływu na działalność banków oraz innych instytucji finansowych, gdyż ustawa – Prawo dewizowe już obecnie zwalnia obrót dewizowy dokonywany z udziałem tych podmiotów z wszelkich ograniczeń dewizowych przewidzianych w tej ustawie, a przez to także z ograniczenia wynikającego z zasady walutowości.

Projektowana ustawa nie będzie miała wpływu na obrót konsumencki, gdyż na podstawie ogólnego zezwolenia dewizowego udzielonego przez Ministra Finansów została już dopuszczona sprzedaż konsumencka za waluty wymienialne.

Projektowana ustawa nie będzie miała wpływu na obrót mający za przedmiot środki z budżetu Unii Europejskiej oraz środki pomocowe, gdyż na podstawie ogólnego zezwolenia dewizowego udzielonego przez Ministra Finansów zostały już dopuszczone transakcje i rozliczenia mające za przedmiot takie środki.

Natomiast projektowana ustawa będzie mogła mieć wpływ na tych przedsiębiorców, którzy w ramach obrotu gospodarczego uzyskują wpływy w walutach obcych albo są zainteresowani pozyskiwaniem środków dewizowych np. na regulowanie zobowiązań wobec zagranicy. Bezpośrednie transakcje w walutach obcych pozwolą bowiem tym przedsiębiorcom obniżyć koszty transakcyjne związane z wymianą w bankach walut obcych na złote i odwrotnie. Poza tym dokonywanie

rozliczeń w obrocie krajowym i zagranicznym w jednej walucie, np. euro, umożliwi przedsiębiorcom ocenę opłacalności inwestycji i unikanie ryzyka kursowego.

6. Wpływ na rynek pracy

Wejście w życie projektowanej ustawy nie wpłynie na rynek pracy.

7. Wpływ na sytuację i rozwój regionalny

Wejście w życie projektowanej ustawy nie wpłynie na sytuację i rozwój regionalny.

8. Wpływ na finanse publiczne, w tym budżet państwa oraz budżety jednostek samorządu terytorialnego

Wejście w życie ustawy nie spowoduje zmniejszenia dochodów ani zwiększenia wydatków podmiotów sektora finansów publicznych w stosunku do wielkości wynikających z obecnie obowiązujących przepisów, ani nie wywoła skutków finansowych dla budżetu państwa i budżetów jednostek samorządu terytorialnego.

9. Zakres oceny skutków finansowych regulacji

Wejście w życie ustawy nie spowoduje wzrostu kosztów, w związku z czym nie ma potrzeby tworzenia pogłębionej analizy.

Projekt nie jest objęty prawem Unii Europejskiej.

Zgodnie z ustawą z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414) projekt ustawy został opublikowany na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości.

Żaden podmiot nie zgłosił zainteresowania pracami nad projektem ustawy.

04/15zb